

МЕЖДУНАРОДНАТА СОЦИАЛНА СЛУЖБА
Международен ресурсен център
за закрила на децата при осиновяване

- 1 -

ПРАВАТА НА ДЕТЕТО

ПРИ

ОСИНОВЯВАНЕ В СТРАНАТА И ПРИ

МЕЖДУНАРОДНО ОСИНОВЯВАНЕ

ЕТИКА И ПРИНЦИПИ

УКАЗАНИЯ КАК ДА СЕ ОСИГУРИ ПРИЛАГАНЕТО
НА ПРАКТИКА НА ЕТИКАТА И ПРИНЦИПИТЕ

ПРАВАТА НА ДЕТЕТО

ПРИ

ОСИНОВЯВАНЕ В СТРАНАТА И ПРИ МЕЖДУНАРОДНО ОСИНОВЯВАНЕ

ВЪВЕДЕНИЕ

За да отбележи десетата годишнина на Конвенцията на ООН за правата на детето, Международната социална служба подготви този документ за своите кореспонденти от мрежата на Международния ресурсен център за закрила на децата при осиновяване (МРЦ/МСС - IRC/ISS), и за всички лица, които са ангажирани в подкрепата на правата на детето. Документът третира осиновяванията както в национален така и в международен план. Макар че някои от разглежданите принципи и практики се отнасят до международните осиновявания и в двете области основната грижа е закрилата на детето.

- МСС/МРЦ счита за важно да се дефинират **етиката и принципите**, които трябва да са ръководното начало при процедурите на осиновяване - едно фундаментално решение в живота на няколко човешки същества, едно от които е дете в уязвимо положение.
- Макар че моралните принципи се схващат основно като отправна рамка, за да се осигури практическото спазване на **етиката и принципите**, МСС/МРЦ счита за важно те да бъдат допълнени с **редица указания**. Тези указания са продукт на обмяната на възгледи с професионалисти от целия свят. Те отразяват и допълват принципите, които са заложи в Конвенцията за правата на детето (КПД) от 1989 г. и Хагската конвенция за закрила на децата и съдействие при международните осиновявания (ХКЦД). В подкрепа на тези принципи МСС/МРЦ се надява да издаде нови публикации.

Надяваме се, че статията ще Ви бъде полезна при Вашата работа. Вашият принос би ни помогнал да я допълним и подобрим. Моля пишете ни и споделете с нас Вашия опит като посочите с какво сте съгласни и с какво не сте. Бихме били благодарни, ако насочите вниманието ни и към други документи, които са били публикувани със същата цел.

Женева, ноември 1999 г
Генерален секретариат на МСС
Международен ресурсен център за закрила на децата при осиновяване

Съдържание

1. ЕТИКА И ПРИНЦИПИ	3
2. УКАЗАНИЯ КАК ДА СЕ ОСИГУРИ ПРИЛАГАНЕТО НА ПРАКТИКА НА ЕТИКАТА И ПРИНЦИПИТЕ	8
• Кога едно дете може да бъде осиновено	8
• Годност за осиновяване от страна на семейството	11
• Търсене на съвместимост (matching)	14
3. УЧАСТНИЦИ АНГАЖИРАНИ ПРЯКО В ПРОЦЕДУРИТЕ НА ОСИНОВЯВАНЕ	16

ЕТИКА И ПРИНЦИПИ

I. Осиновяване: социална и правна закрила на децата

- а) **Осиновяването не е споразумение между индивиди.** То е социална и правна закрила на децата и трябва да се разглежда и разрешава единствено с тази цел, като отговорна за осигуряването на това е държавата.
- б) **Осиновяването трябва да се предоставя като възможност на всички деца, чиито лично и семейно положение го налага, без да се накърнява социалното им положение, физическите им черти, етническата им принадлежност, култура, и без да се нарушава физическото или духовното им здраве.**

КПД* член 2 / ХКЗД** уводна част, член 1-а и б.

II. Най-добрите интереси и основните права на детето

Всяка приложена спрямо детето защитна мярка трябва да се ръководи от най-добрите интереси на детето по отношение на основните му права.

КПД член 3 / ХКЗД уводна част, алинея 4, член 1-а.

Това означава, че:

- а) **Детето трябва да е отправната точка в процеса на осиновяване.** Този процес се инициира защото положението на детето го изисква, а не защото други лица са изразили желанието си да осиновят детето или търсят дете.
- б) **Случаите с всяко отделно дете не трябва да бъдат решавани от биологичните родители,** от неквалифицирани защитници, или от бъдещите осиновители. Те трябва да се решават от **службите, които са компетентни за закрила на децата;** службите, доколкото това е възможно, трябва да разполагат със специалисти от различни дисциплини и да подлежат на акредитация и периодична инспекция от страна на компетентните национални власти. Трябва да се забрани прякото осиновяване на дете от едно семейство в друго, освен при изключителни обстоятелство и то под надзора на службите за закрила на детето.
- в) **Ангажираните в осиновителните производства професионалисти трябва да разбират работата си и прилаганите от тях практики и да се ръководят приоритетно от нуждите на детето.** Те трябва да се вслушват внимателно и да уважават желанията на бъдещите осиновители и исканията на биологичните родители, независимо от особеностите им; от тях не се иска да задоволяват приоритетно желанията им, а да видят до каква степен те отговарят на най-добрите интереси на детето. Професионалистите трябва да имат пълното съзнание, че от гледна точка на най-добрите интереси на детето осиновяването укрепва създаването на среда или семейни отношения, които удовлетворяват всички страни.

---

* **КПД (CRC):** Конвенция на ООН за правата на детето от 1989 г. (*The 1989 United Nations Convention on the Rights of the Child*).

** **ХКЗД (THC):** Хагска конвенция за закрила на детето и съдействие по отношение на международно осиновяване (*The 1993 Hague Convention on the Protection of Children and Cooperation in respect of Intercountry Adoption*).

Текстовете на двете конвенции се намират на уеб страницата на Международната социална служба, http://www.iss-ssi.org/Resource_Centre/Resource_Center_EN/Int_Conventions/int_conventions.html

*** **компетентен:** в настоящата статия това означава правителствена или неправителствена организация, чиято отговорност е официално да изпълнява задачите за закрила на детето.

d) Временният фактор е от съществено значение за развитието на детето и поради това, без да нарушават процедурите, професионалистите трябва да **действат колкото е възможно по-бързо**. Те трябва при възможност да намалят времето на чакане, несигурност или преход, което преживяват децата.

e) По начин, който е съобразен с възрастта и степента на зрелост на детето, то трябва да бъде информирано и съветвано за житейските му планове.

Тези изисквания се отнасят както за осиновяване в страната, така и за международното осиновяване.

КПД член 21.а, член 12 / ХКЗД член 29, член 4-d, член 21.2

III. Осиновяването трябва да е съставна част от състоящата се от отделни мерки глобална политика за детето и семейството.

На детето могат да се предлагат следните условия на живот подредени по йерархия на предпочитание:

- Семейни решения (предотвратяване на изоставянето и задържане на детето в семейството му, ре-интегриране на детето в биологичното му семейство, приемни грижи, осиновяване в и извън страната) – те трябва да се предпочитат пред настаняване за дълго време в институциите.
- Трайни решения (запазване или ре-интегриране на детето в биологичното му семейство, осиновяване) – те трябва да се предпочитат пред временните решения, които продължават безкрайно.
- Временни решения (грижи на осиновителите, настаняване в институция) – ре-интеграцията на детето в биологичното му семейство или търсенето на трайно решение трябва да имат предимство пред временните решения.
- Национални решения (ре-интеграция в семейството, осиновяване в страната) – те трябва да се предпочитат пред международните решения (осиновяване извън страната).

При все това, важно е тези мерки да не се прилагат механично или строго. Всяко дете е различно; историята, личното и семейното му положение са специфични. Закрилата на детето трябва да се разглежда:

- В контекста на особените характерни черти на детето и семейството му;
- В зависимост от избора на една или друга мярка, която отговаря най-добре на интереса на въпросното дете (в някои случаи, например, нормално е в дългосрочен план временните мерки да се окажат по-подходящи);
- Като динамичен процес, при който наличните защитни условия на живот и начинът, по който те се използват, трябва да се разглеждат като допълващи се с цел да се осигури координация и приемственост между тях в най-добрия интерес на детето и семейството.

КПД член 18, 19,20, 21/ ХКЗД уводна част.

IV. Субсидиарност на осиновяването в страната спрямо задържане или връщане на детето в биологичното му семейство/Приоритетна мярка за избягване на изоставянето

Трябва да се дава предпочитание на това децата да растат в собственото си семейство, т.е. те да останат с биологичните си родители или в разширеното семейство (като се избегне изоставянето); като се ре-интегрират в непосредственото си или разширеното семейство (деца преди изоставяне). Правителствата и гражданското общество трябва да направят всичко възможно да осигурят на биологичните семейства тази възможност и те да бъдат насърчавани да се грижат за децата си.

Трябва да се формулират политики и програми, които да вземат предвид човешкото развитие и равнопоставеност, и които ще доведат до:

- Психо-социална и/или финансова подкрепа за майки или семейства в трудно положение;
- Социален диалог с разширеното семейство, особено с дядовците и бабите, така че те да помогнат да се избегне изоставянето на детето;
- По-голяма чувствителност към важната ролята на бащата, обучение в бащинство.

- Осъзнаване на нуждите и правата на детето;
- Съзнателно и отговорно сексуално възпитание и семейно планиране;
- Подкрепа и защита на правата на жените;
- Справедливи доходи, достъп до трудова заетост;
- Намаляване на световния икономически дисбаланс.

КПД член 18 / ХКЗД уводна част, алинея 2.

V. Търсене на алтернативи

Когато биологичното семейство не отговаря на условията за осигуряване на психосоциалното развитие на детето, както и на физическото му и емоционално развитие, компетентните органи за закрила на детето трябва да потърсят адекватни алтернативи. Сама по себе си **бедността не трябва да бъде критерий за прекъсване на връзките на детето с биологичното му семейство**. Бедността обаче не трябва да бъде използвана като критерий, въз основа на който на детето ще бъде отказана алтернативата да намери друго, алтернативно семейство, което да уважава правата и личността му.

КПД член 20, алинея 2.

VI. Приоритет на алтернативните семейства

Биологичното семейство е най-добрата среда за развитието на детето: **на детето трябва да се предлага алтернативно семейство само в изключителни и оправдани случаи; биологичната му среда е за предпочитане пред настаняването му в друга среда или дълго-срочно пребиваване в някоя институция**. Компетентните*** власти отговарят за това кога едно дете трябва да постъпи в институция, - личното му положение и това на семейството му трябва да бъдат изследвани бързо и да се потърсят подходящи мерки за закрила на семейството.

КПД членове 20-3 / ХКЗД уводна част, алинея 1.

VII. Приоритет на трайните решения

За да се развива едно дете то се нуждае от стабилност на контактите си с възрастните около него: **трайните решения трябва да преобладават над временните, за неопределени периоди от време решения**.

ХКЗД уводна част, алинея 3.

VIII. Субсидиарност на международните осиновявания

Международното осиновяване е субсидиарно на осиновяването в страната. За предпочитане е детето да бъде осиновено в страната му или в културна, езикова и религиозна среда, която е близка до средата, от която то произлиза. Решението за международно осиновяване трябва да се взема само след като е завършило неуспешно търсенето на задоволително решение за осиновяване на детето в страната на произход. В интерес на детето е компетентните* власти да се погрижат **такова търсене да се проведе без излишно забавяне**.

КПД член 21-b / ХКЗД уводна част, алинея 3, член 4-b.

IX. Кога едно дете може да бъде осиновено

За едно дете осиновяването представлява персонализиран житейски план. Към такъв план може да се пристъпи само след предварително психично, медицинско и социално проучване на детето и биологичното му семейство. Заключение, че е невъзможно биологичното семейство да се грижи за детето и преценката за способността на детето да се възползва от

семейна среда, **определят неговата психо-социална годност за осиновяване.** Тя се допълва от годността му да бъде осиновено от правна гледна точка, която дава основанието за прекъсването на връзките с биологичните му родители по начин в съответствие със законите на държавата. **Преди да се започнат процедурите по осиновяване трябва да се определи дали детето може да бъде осиновявано.**

КПД член 4, член 16-1.

X. Годност на бъдещите родители да станат осиновители

Осиновяването цели да предложи най-доброто семейство на едно дете, което е преминало през травмиращи преживявания (неспособността или невъзможността на биологичното семейство да се грижи за него е едно от тези преживявания), и което може да няма много общи черти с приемащото го общество. **Следователно, приемащото семейство трябва предварително да бъде признато за годно и способно** да поеме по траен и задоволителен начин, закрилата и уважението на едно дете, което има такава предистория и характерни черти. **Преди да започнат процедурите по осиновяване** трябва, следователно, да се предприемат психични, медицински, социални и правни проучвания на семейството. Това ще помогне за избор или отказ на **семейството въз основа на възможностите му за осиновяване, които трябва да бъдат официално доказани.**

В случай на осиновяване в държавата, от която произлиза детето, осиновяване от граждани от националността на детето, които живеят в приемащата страна, или при осиновяване в семейството, трябва да бъде проучена и доказана също така годността на осиновителите да извършат осиновяването. На карта е заложен най-добрият интерес на детето. За гражданите на държавата, от която произлиза детето, които живеят постоянно в приемащата страна, като фактор трябва да се разглежда степента на интеграцията им в тази страна, което би улеснила и бъдещата интеграция на детето.

КПД член 5, член 15.

XI. Подготовка преди настаняването

Детето, осиновителите и биологичните родители трябва да се подготвят за извършване на осиновяването. Осиновяването е в интерес на всички страни, само ако се извърши подходяща подготовка, която да позволи на всяко лице да разбере краткосрочното и дългосрочното отражение на осиновяването върху неговия/нейния живот и върху живота на детето. Освен това, чрез съветване трябва да се помогне на детето и на осиновяващото семейство да осъществят първата си среща и да започнат съвместния си живот спокойно и без притеснения.

КПД член 4-с-1, член 4-d-1, член 5-b, член 9-с.

XII. Подкрепа след осиновяването

За да могат да се намерят отговори на въпросите и да се решат проблемите, които могат да възникнат, детето, осиновителите и техните деца, както и биологичните родители трябва да **имат достъп до квалифицирани след-осиновителни услуги за оказване на подкрепа.**

КПД член 9-с.

XIII. Право на конфиденциалност

Детето, биологичните родители и осиновяващото семейство имат правото на конфиденциалност и уважение към частния им живот. **Строго се контролира достъпът до досиетата им.** При необходимост, с оглед на най-добрия интерес за детето, публикуването на личните данни става по подходящ начин като данните се дават **на получатели, които са избрани** заради способността или интереса им да решат проблема; данните не бива да се предоставят на широката публика по такива канали, какъвто е Интернетът.

КПД член 16.

XIV. Търсене на произхода

Децата имат право, ако пожелаят и ако го позволява възрастта и зрелостта им, да узнаят историята си, като получат, когато е възможно, по-специално информация за биологичните си майка и баща, за братята и сестрите си. **Такава информация е важно да се събира и съхранява. За търсенето на произхода е необходима квалифицирана психосоциална помощ.** За да се управлява този процес, необходимо е да се организират специализирани професионални служби, или да се подпомогнат вече съществуващите такива.

Това право на информация трудно може да бъде съблюдавано в сегашния социален контекст на някои държави. С нарастване на броя на търсенията за произхода от страна на млади и възрастни осиновени лица, всяка държава трябва да направи максималното, за да подобри упражняването на това право.

КПД член 8 / ХКЗД член 30.

XV. Изгода – злоупотреба – трафик – продажба

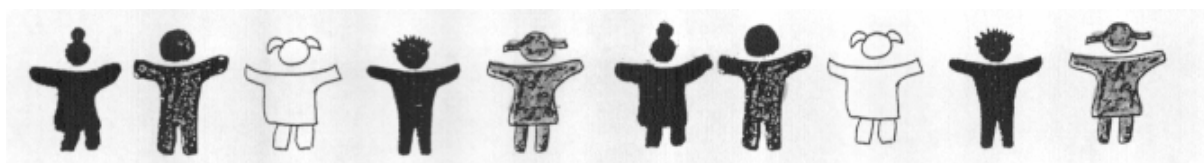
Закрилата на децата в уязвимо положение не трябва да бъде източник на материална или друга изгода. Всяка злоупотреба, търговия или трафик в тази област нарушава правата на човека и поради това срещу такива деяния трябва да се води война и те да се преследват строго.

КПД член 21-d, член 35 /ХКЗД уводна част, алинея 4, член 1-b, член 11-a, член 32.

XVI. Въоръжен конфликт – природни бедствия

Не трябва да се извършва международно осиновяване в държави, в които има въоръжен конфликт или с лица, които са жертви на природни бедствия. Такова осиновяване може да се предприеме след като измине достатъчно дълъг период от време (общо взето препоръчителният период е две години), за да може да се позволи на компетентните органи да се убедят, че няма останал жив член на семейството на детето или в общността, които желаят да поемат грижата за него. Междувременно, ако е възможно, детето трябва незабавно да бъде настанено на безопасно място и да се предприемат на място мерки, за да остане в общността, в страната или региона,.

КПД член 22, член 38 / препоръка на ХКЗД от 24 октомври 1994 г.

УКАЗАНИЯ, КОИТО ГАРАНТИРАТ ЕТИКАТА И ПРИНЦИПИТЕ И ПРИЛОЖЕНИЕТО ИМ НА ПРАКТИКА

Тези указания дават една отправна рамка. МСС/МРЦ, обаче, съзнава, че прилагането им ще срещне многобройни пречки. При все това, ние се надяваме, че те ще улеснят прилагането на практики, които в по-голяма степен показват уважение към децата. Препоръчваме при прилагането им да се вземат предвид конкретните обстоятелства с оглед на най-добрите интереси на всяко отделно дете.

Някои държави, от които произлиза детето* може да срещнат трудности при предоставянето на необходимите материални и човешки ресурси. Приемашите държави** трябва да подпомогнат такива страни, за да развият капацитета си и поемат отговорностите си.

Както приемащите държави, така и държавите, от които произлиза детето отговорят за съблюдаване правата на осиновено дете. Закрилата на детето може да стане по-сигурна, само ако двете държави си съдействат истински.

I. Кога едно дете може да бъде осиновено Годност за ОСИНОВЯВАНЕ

1. Определянето на **годността на детето да бъде осиновено засяга детето и биологичното му семейство**: майка, баща, и разширено семейство, понякога и общността.
2. **Преди** да се разгледа конкретният случай на осиновяване, трябва да се установи дали детето може да бъде осиновено.
3. Годността за осиновяване е нещо повече от едно просто юридическо понятие. **Трябва да се вземат предвид психологичните, социални, медицински и правни фактори.** Годността за осиновяване установява, че:
  - 3-1. Детето се нуждае от осиновяване, тъй като то не може да се съхрани или ре-интегрира в биологичното си семейство.
  - 3-2. Едно дете е в психологическо и здравословно състояние да се възползва от осиновяването. Предишни случаи са показали, че някои деца могат да загубят способността/желанието си да създават нова връзка на емоционална зависимост, или могат да покажат ясно изразени ограничения за приспособяване към семейната среда. **Голямото мнозинство от децата обаче, са способни да се възползват от изгодите, които предлага трайната семейна среда.** Някои деца могат да създават по-сериозни предизвикателства (физически и/или умствени недостатъци, сериозни психологически травми, болести и т.н.) и те се нуждаят от семейна среда с по-специални характеристики, която да създаде условия за тяхното физическо, емоционално или психическо възстановяване. **В действителност съществуват семейства, които са готови и са в състояние да предоставят на децата подходящи човешки условия.** Важно е да се избегне дискриминацията и да се направи максималното, за да се даде възможност на тези деца да се възползват от осиновяването.
  - 3-3. Детето може да бъде осиновено от правна гледна точка.

***Държава, от която произлиза детето**: терминът се използва от ХКЗД (член 2-1). Това е държавата, в която живее детето преди да бъде разглеждано за осиновяване.

** **Приемаща държава**: терминът се използва от ХКЗД (член 2-1). Това е държавата, където е било детето, където то се намира, или където ще бъде преместено, или след неговото осиновяване в държавата на произхода, или за целите на такова осиновяване в приемащата държава или в държавата на произхода.

ПРОУЧВАНЕ НА ДЕТЕТО И БИОЛОГИЧНОТО МУ СЕМЕЙСТВО

4. Годността за осиновяване трябва да бъде установена чрез **психо-медико-социално проучване на детето и биологичното му семейство.**

4-1. Трябва да се пристъпи незабавно към проучване на годността на детето за осиновяване.

Ситуацията с детето трябва да се проучи веднага щом то влезе в институция (болница, майчин дом, дом за временно или дългосрочно настаняване на деца). Това се прави, за да се избегне вредното въздействие от задържането на детето в институцията без да се вземат предвид определени съображения. Проучването би помогнало и за изясняване на временните или съмнителните ситуации, които могат да навредят на развитието на детето.

4-2. **Веднага след постъпването на детето в институция трябва да се създаде дневник за живота на детето**, където се записват събраните данни и подробности от живота му. Това е в негов интерес и в интерес на бъдещото осиновяващо семейство. Този дневник съставлява част от документацията, която се предава по-късно на осиновителите.

4-3. За провеждането на психо-социалните проучвания отговарят професионалисти по **закрила на детето и семейството.**

5. Детето трябва да се проучи възможно най-задълбочено, тъй като бъдещето му, бъдещето на биологичното му семейство и на бъдещото осиновяващо семейство зависят от резултатите от проучването.

Проучването е конфиденциално и при възможност **то трябва да обхваща:**

5-1. Самоличността на детето, родителите му и разширеното семейство; ако не са известни родителите на детето, трябва да се направи опит те да бъдат намерени и с тях да се обсъди бъдещето на детето.

5-2. Какво е положението на биологичното семейство на детето – непосредственото семейство (родители и братя и сестри) и разширеното семейство (баби и дядовци и т.н.) – социалното и икономическото положение, естеството на връзките между роднините, връзките със социалната среда, главни трудности, положителни фактори и т.н.

5-3. Миналото на детето, с колкото е възможно повече подробности, етапи на неговата **лична и семейна история**, етническо и религиозно възпитание.

5-4. Причини за отслабване или прекъсване на връзките на детето с биологичното му семейство, за съдбата му на изоставено дете, или за даването на съгласие за осиновяване.

5-5. Етапите на физическото, двигателното, интелектуално, социално, и емоционално развитие на детето.

5-6. Здравословното състояние; прекарани заболявания на детето (включително наличната информация за това как е протекла бременността на майката и раждането, ваксинации, и т.н.), както и данни за биологичното му семейство.

5-7. Физическия и общия вид на детето, личност и поведение.

5-8. Сегашното състояние на детето, с цялата налична информация за средата му, начина на живот, навици, способност да разчита на себе си според възрастта си, отношенията му с други деца и възрастни около него, походка и т.н.

6. Трябва да е сигурно, че статутът на изоставено дете не е в резултат на злоупотреба, трафик, продажба, или отвлечане.

6-1. Трябва внимателно да бъде установен **произходът на детето.**

6-2. Когато детето е годно за осиновяване от юридическа гледна точка поради **съгласие от страна на родителите**, трябва да се провери дали съгласието се дава/е било дадено свободно, без упражняване на натиск, без материална компенсация или по друг начин. Социалните служби трябва:

- Да съветват и подпомагат родителите на детето да разгледат други решения, алтернативни на осиновяването;
- Да информират родителите и да се убедят, че те разбират добре последиците от осиновяването, което може да се извърши извън страната;

- Да се убедят, че родителите разбират ясно последиците от осиновяването за детето, за тях самите и за бъдещето на законовата им връзка с детето, както и за тяхната социална и личната привързаност към детето;
- Да се убедят, че родителите знаят за възможността от бъдещ контакт в случай, че порасналото дете потърси да узнае произхода си.
- Да събират възможните желания на биологичните родители по отношение на профила на осиновяващото семейство, - такива желания могат да бъдат удовлетворени доколкото е възможно, само ако те са в интерес на детето.

6-3. Родителското съгласие (и особено това на майката) **не трябва да е дадено преди раждането или по време на първите седмици от живота на детето.** На майката и бащата трябва да се даде възможност да се привържат към детето и да се възползват от времето за размисъл след раждането на детето. По време на бременността и през времето за размисъл е много важно да се предостави на родителите психо-социална и икономическа помощ, за да се намали рискът от изоставяне на детето или, ако това евентуално стане, да им се помогне да се разделят с детето с достойнство и уважение.

ЖИТЕЙСКИ ПЛАН НА ДЕТЕТО

7. Проучванията трябва да доведат до създаването на житейски план на детето от екип от професионалисти по закрила на децата, който при възможност да е съставен от лица с различни специалности. Планът е най-подходящата защитна социална мярка (или серия от мерки) за детето – една от които може да е осиновяването.

8. Житейският план на детето трябва да е изграден около неговите интереси.

8-1. Всяко дете е уникално и в плана следва да се разглежда като такова.

8-2. Биологичните майка и баща на детето трябва да участват при съставянето на плана доколкото това е възможно.

8-3. Детето трябва също да участва при съставянето, изпълнението и евентуалната преоценка на плана по подходящ за неговата възраст и степен на зрелост начин.

8-4. Планът не трябва да разделя кръвни братя и сестри – особено, ако те се познават; ако, поради извънредни обстоятелства, те ще се разделят, трябва да се предвиди възможността да останат в контакт.

8-5. Осиновяването става част от житейския план само в случай, че не е възможно да се запази или ре-интегрира детето **в непосредственото му биологично семейство или в разширено му семейство**, или запазването и реинтеграцията са в конфликт с интересите на детето, въпреки всички положени усилия.

8-6. Осиновяването следва да се избере като подходяща стъпка, само ако то **отговаря на характера на детето** (вж. 3.2).

8-7. Към международно осиновяване на дете трябва да се пристъпи само (i) ако детето не може да бъде осиновено от семейство в държавата, от която то произхожда, въпреки всички направени усилия за това, и (ii) когато такова осиновяване изглежда, че подхожда на личните черти на детето (т.е., то е способно да се адаптира към различно семейство, към социална, етническа, културна, езикова, образователна среда; към различни физически черти; и т.н.).

8-8. Освен в много специални случаи, за деца, за които е доказано, че е невъзможно да бъдат ре-интегрирани в биологичното им семейство, **осиновяването трябва да се предпочита пред безсрочното настаняване в институция** но без накърняване на етническите характеристики, физическите характеристики, възрастовите особености, физическите или умствени увреждания на детето.

8-9. Ако осиновяването се избере като житейски план за детето, **трябва да се установи и докаже ясно с документи, че детето е годно за осиновяване.**

ДОКЛАД ЗА ДЕТЕТО ЗА ЦЕЛИТЕ НА ОСИНОВЯВАНЕ

- 9. Въз основа на изброените по-горе проучвания се съставя доклад за детето.** Този доклад се предава на властите, които отговорят за намиране на подходящ осиновител и за издаване на решение за осиновяване. **Докладът трябва да представлява възможно най-пълна картина на детето и биологичното му семейство, така че да помогне на компетентните органи да направят подходящ избор в интерес на детето и осиновяващото семейство.**

Освен това, благодарение на информацията, която се съдържа в получената от тях документация, осиновителите ще узнаят и разберат по-добре миналото на детето, както и ще бъдат по-добре подготвени да отговорят на въпроси, които детето може да задава за житейския си път, както и да го приемат и придружават през целия му живот.

Доколкото е възможно докладът трябва да съдържа:

- 9-1.** Причините, поради които се предлага мярката осиновяване. В случай на международно осиновяване, трябва да се даде конкретна обосновка;
  - 9-2.** Синтезирана психо-социалната информация, събирана по време на проучването на детето и биологичното му семейство;
  - 9-3.** Медицинска документация за прекарани заболявания, здравословно състояние и предишни заболявания на биологичното му семейство;
  - 9-4.** Юридическо досие за осиновяването му;
  - 9-5.** Описание на средата, навиците, връзките, поведението на детето;
  - 9-6.** Преценка на положителните фактори и рисковете за личността, опита и чертите на характера на детето, които имат отношение към развиване на задоволителна връзка при осиновяването;
  - 9-7.** Указания за вида на семейството (състав на семейството, черти на характера на членовете, възраст и т.н.), които отговарят на нуждите на детето и улесняват връзките му със семейството и околната среда;
  - 9-8.** Всякаква допълнителна информация, която може да помогне за намиране на съвместимост (matching) между интересите на детето и тези на осиновяващото семейство;
  - 9-9.** Снимки, или ако е възможно, видеофилм за детето.
- 10. Информацията за произхода на детето трябва да се съхранява от един от органите, които отговарят за осиновяването.** Ако осиновеното дете пожелае по-късно, и когато това го позволяват възрастта и степента на зрелостта му, то може да получи тази информация с подходяща психо-социална помощ, като се държи сметка за правата на биологичното семейство и законите на съответната държава.

Подновяването на контакта с биологичното семейство може да бъде осъществено в специална психо-социална рамка за биологичното семейство и за осиновеното дете. Този контакт би трябвало да бъде продължен, само ако и двете страни приемат такова продължение както и последствията от него. МСС/МРЦ препоръчва да се влиза в контакт, само когато осиновеното дете вече е преминало юношеската възраст. Всички предприети стъпки трябва да запазват конфиденциалността на всяко едно от участващите лица.

II. Годност за осиновяване от страна на осиновителите

- 11. Мнение на МСС:** Осиновяването трябва да отговаря на нуждите на детето и желанията на осиновяващите родители. Това не означава, че осиновяването трябва да отговаря на различните желания на бъдещите осиновители - те трябва да желаят детето и да искат да им бъде поверено конкретно дете. При това обаче, **осиновяването е право на детето**, което се нуждае от трайни родителски грижи. **Възрастните нямат право да им бъде поверено дете, просто защото те искат да имат дете.** Правото на равнопоставеност между хората

често пъти се използва като оправдание, за да се признае правото на осиновяване на всеки човек.

Дете, което се нуждае от осиновяване е дете, което е преживяло сериозни лишения. Неговата предистория, положението му на осиновено дете, а дори понякога и физическите му черти, правят първоначално детето различен човек в средата на държавата или обществото, в което се предвижда то да бъде настанено. Осиновяващото семейство не трябва да засилва различията или недостатъците на детето. То трябва:

- да му предостави майка или баща, от което детето е било лишено или е страдало и да създаде положителен образ на майката и бащата като такива;
- да осигури среда, която би улеснила социалната му интеграция;
- да му позволи да се справи с конкретните трудности по създаване на взаимоотношения в осиновяващото семейство.

Поради тези причини МСС/МРЦ смята, че освен при оправдани, специални случаи, двойка от мъж и жена на възраст, която е съобразена с възрастта на детето, предлагат по-подходяща среда за развитието на детето, отколкото сам човек, или двойка от един и същи пол, или двойка с определени характерни черти (напреднала възраст на единия или и на двамата родители, сериозен здравословен проблем и т.н.), които им пречат да се приспособят към нуждите на детето или представляват определен риск за продължителността на родителската закрила.

- 12.** Важно е да се установи дали хората, при които е настанено детето чрез осиновяване имат възможности да поемат тази отговорност като отговарят по най-добрия начин на интересите на детето. **Осиновяващото семейство трябва да е способно да полага грижи дълго време и по задоволителен за детето начин, тъй като:**

- То е непознато за тях;
- То идва при тях със своето минало, което трябва да се има предвид и да се уважава;
- В повечето случаи детето е преживяло травматизиращи моменти, т.е. смърт или неспособност на биологичните му родители да се грижат за него, нестабилна привързаност на детето към възрастните, дълго време прекарано в институции, трудности и т.н.; всичко това изисква специални нужди за детето и е потенциален източник на специфични проблеми;
- Особено при международни осиновявания, детето носи различна култура, език, физически черти, поведение и т.н.

- 13.** Преди да се разглежда конкретната съвместимост (matching) **между осиновители и дете, трябва да бъде определена годността на родителите да осиновяват**

- 14.** Годността на родителите да осиновяват не бива да се свежда до едно просто юридическо, икономическо или религиозно схващане. Тя **трябва да се разглежда в светлината на етични, психологически, социални и медицински фактори** и да бъде установена въз основа на задълбочено психо-медико-социално и правно проучване на кандидатите. Проучването трябва да се проведе от професионалисти по закрила на детето и семейството.

- 15. Конфиденциалното проучване** трябва доколкото е възможно да събере информация за:

15-1. Състава на семейството;

15-2. Гражданския, правен и юридически статут на бъдещите осиновители;

15-3. Степента на образование, професионалния статут, икономическото състояние, местоживее и социална, етнокултурна и езикова идентичност.

Високо образование, икономическо благосъстояние или висок социален статус на осиновителите не са сами по себе си достатъчна гаранция за защита на интересите на детето. Едно семейство със скромни средства може да задоволи нуждите на детето.

Важното е да се прецени психо-емоционалната способност на осиновяващото семейство да отгледа повереното им дете, както и етиката му по отношение на правата на това дете. Трябва да се събере информация за:

- 15-4. Физическото, духовното и емоционалното здраве и на двамата осиновители;
  - 15-5. Общ вид и личност и на двамата бъдещи осиновители, личната им история, аспекти от семейната им история със собствените им родители и братя и сестри, които биха помогнали да се разбере как тези връзки биха засилили или препятствали поведението им като родители;
  - 15-6. Миналото им и връзката им като брачна двойка;
  - 15-7. Степента на интеграция в общността им; области на интереси;
  - 15-8. Възможност и вероятност в бъдеще да имат собствени деца;
  - 15-9. Опит от работа с деца, способност да образуват, способност да се справят с трудности, които могат да създадат различия между детето и социалната и семейна му среда;
  - 15-10. Където това е приложимо, характеристика на собствените им деца и връзките с родителите и средата им, както и отношението им към разглежданото осиновяване;
  - 15-11. Социалната среда, в която ще бъде поставено осиновеното дете (разширено семейство, социален кръг, в който се движи семейството, общност) и какво поведение може да се очаква спрямо детето, особено ако то е различно от тази среда; емоционална и друга подкрепа, която бъдещите осиновители и детето могат да очакват; предвидими трудности;
  - 15-12. Желанието на бъдещите осиновители да имат деца и по какви причини всеки един от тях иска да осинови дете;
  - 15-13. Схващанията и етиката им по отношение на осиновяването, осъзнаване на трудностите, които могат да възникнат на различни етапи на съвместния им живот с осиновеното дете, отношение към миналото на детето, неговата история и тайни, неговите различия, разкриване на осиновяването и търсене от страна на детето на биологичните му родители;
  - 15-14. Профил на детето, което биха искали да осиновят и причините за това;
  - 15-15. Планове на бъдещите родители осиновители за бъдещето им и това на детето, което искат да осиновят.
16. След проучването, **един екип** (при възможност съставен от специалисти от различни дисциплини: социален работник, психолог и т.н.) взема решение дали бъдещите осиновители могат да осиновяват. Този екип съставя доклад за отговорните органи за съвместимостта (matching) "дете – осиновители" и решението за осиновяване. **Докладът трябва да представи възможно най-пълната картина, за да помогне на компетентните власти да постигнат съответствие между интересите на детето и тези на осиновяващото семейство.**
- Докладът съдържа**, доколкото това е възможно:
- 16-1. Причините, поради които се счита, че на бъдещите осиновители може да се повери дете за осиновяване. В случай на международно осиновяване, трябва да е налице обосновка на това дали са задоволени конкретни изисквания (например, дали родителите могат да се справят с проблемите, които възникват от физическото, етническото и културното разнообразие, травматизиращи обстоятелства, които са свързани евентуално с дълъг престой в някоя институция, здравословни проблеми);
  - 16-2. Синтезирана психо-медико-социална информация, която е събрана по време на проучването на бъдещите осиновители и средата им;
  - 16-3. Административна или юридическа документация за личния и гражданския им статут, както и доказателствен материал за годността им да бъдат избрани като осиновители;
  - 16-4. Снимки на семейството;
  - 16-5. Описание на очакванията на бъдещите осиновители от осиновяването с подходящи коментари;
  - 16-6. Преценка на: (i) положителните фактори в осиновяващото семейство и средата му, които да осигуряват в емоционален, морален, образователен и материален план задоволителна рамка за детето и да улесняват интеграцията му; (ii) границите на рамката, които рискуват да застрашат тези фактори в случай на осиновяване в страната и/или извън страната. При последния случай, поради неговото по-сложно естество, се изисква по-широка рамка;
  - 16-7. Преценка на способността на семейството да се грижи в дългосрочен план за дете, което може и да не отговаря на образа на семейството за него;

- 16-8.** Указания за типа дете, за което семейството е най-добре подготвено (поведение, характер, възраст, особености и т.н.); възможност на семейството да се грижи за група от братя и сестри;
- 16-9.** Допълнителна информация в помощ на постигането на съответствие между интересите на детето и тези на осиновяващото семейство.
- 17.** Много е важно **бъдещите родители осиновители да извършат систематична и задълбочена подготовка за осиновяването**, за предпочитане **преди** преценката на способността им да осиновяват. Тази подготовка трябва да включва:
- 17-1.** Етика на осиновяването и права на дете в уязвимо положение;
- 17-2.** Информация за естеството на осиновяването и профил на децата, които се нуждаят от осиновяване в различни страни на света;
- 17-3.** Етапи, лична изгода и възможни неудачи при изграждане на връзката дете-осиновител, както и фактори, които помагат на родителите да се справят с тях;
- 17-4.** Проблеми свързани с по-дълбоко уважение към детето, към житейския му опит, произход, нужди и особености, права;
- 17-5.** Специални изисквания при осиновяване извън страната.

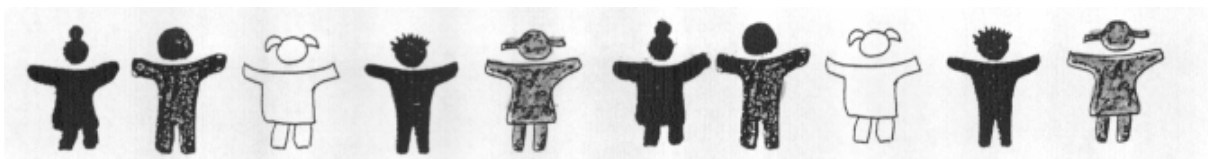
Добрите съвети могат да помогнат на бъдещите осиновители да станат по-решителни в желанието си да станат осиновители. Съветите са **в интерес на детето**, тъй като засилват в бъдещите родители осиновители капацитета им да приемат детето и да го съпътстват в развитието му. Следователно, те са **в интерес на осиновяващото семейство като цяло**.

II. Търсене на съвместимост (matching)

Постигането на съвместимост (matching) все още не означава, че е взето решение за осиновяване. То е предложение да се установят връзки за осиновяване между конкретно дете и конкретно семейство. Решението за осиновяване се взема по-късно.

- 18.** Осиновяването отговаря на най-добрия интерес на детето когато то създава уважение както към биологичното семейство и създадените с детето семейни връзки, така и към осиновяващото семейство. Намирането на съвместимост (matching) е, следователно, ключовият проблем във времето. То е сливането на два житейски плана: този на детето и този на семейството, под чийто грижи ще бъде поставено детето.
- 19.** Съвместимостта (matching) трябва да е **предложението на едно семейство за осиновяване на едно дете**, което е в хармония с житейския опит, чертите на характера и нуждите на това дете.
- 20.** Търсенето на съвместимост (matching) трябва да стане **след като професионалисти по закрила на детето са установили психическата, здравната, социалната и правна годност на детето да бъде осиновено**.
- 21.** Търсенето на съвместимост (matching) трябва да стане **след като професионалисти по закрила на детето и семейството са установили психическата, здравната, социалната и правна годност на бъдещите родители осиновители да осиновяват**.
- 22.** Търсенето на съвместимост (matching) **трябва да се възложи на екип** – не бива да се оставя на едно лице; екипът трябва да бъде съставен от **професионалисти по закрила на детето**, които са преминали обучение по политиката и практиката на осиновяването. За предпочитане е те да са специалисти от психо-социалната област. В случай на осиновяване извън страната, желателно е в екипа да участва адвокат, за да може той да провери спазването и съответствие между законовите изисквания на двете държави.
- 23.** Търсенето на съвместимост (matching) не може да се оставя на инициативата на биологичното семейство, освен по изключение в строго оправдани случаи. При всички обстоятелствата, то трябва да се наблюдава от служба, компетентна по закрила на детето, и да се извършва след получаването на съгласие.

24. Търсенето на съвместимост (matching) не трябва да се остави само на инициативата на персонала от институциите за закрила на детето, или на настойника или учителя на детето. Тъй като тези хора познават детето, при възможност, те трябва да бъдат включени в екипа, който прави предложението, или да бъдат консултирани.
25. Търсенето на съвместимост (matching) не трябва да се оставя никога на инициативата на бъдещите осиновители, които да избират детето при посещенията си в институциите за деца, или по време на визитите им в семействата в държавата, от която произлиза детето, както и да правят избор по каталог.
26. Търсенето на съвместимост (matching) не трябва да се оставя на инициативата на бъдещите осиновители, които избират дете по каталог от публични обяви, качени на Интернет.
27. При международно осиновяване **за търсенето на съвместимост (matching) трябва да отговарят съвместно професионалистите от държавата, от която произхожда детето и от приемащата държава.** Доколкото това е възможно, трябва да се прави предложение на основание на следните консултации:
- В държавата, от която произхожда детето: професионалист, който познава детето и представител на централната власт (или на компетентните власти или акредитирана агенция);
  - В приемащата държава: професионалист, който познава избраното осиновяващо семейство и представител на централната власт (или на компетентните власти или акредитирана агенция);
28. Преди да бъде утвърдена предложената съвместимост (matching), тя трябва да бъде представена на избраното осиновяващо семейство за одобрение като се използва посредничеството на някоя компетентна организация, която участва в осиновителни процедури в държавата, в която това семейство живее постоянно.
29. Преди да бъде официално одобрена съвместимостта (matching), **в интерес както на детето, така и на осиновяващото семейство, желателно е предложението да бъде последвано от лична среща на детето с бъдещите осиновители** и, когато това е възможно, от кратък период на запознанство.
30. При срещата на детето и осиновяващото семейство, много важно е да се направи следното:
- 30-1. Детето и бъдещото осиновяващо семейство трябва първо да се подготвят за предложената среща (снимки, обмен на информация, информация за постъпките или темите, за които трябва да се внимава и т.н.);**
- 30-2. Срещата трябва да се проведе на уединено място, с помощта на лицата, които са полагали грижи за детето.**

УЧАСТНИЦИ ПРЯКО АНГАЖИРАНИ В ПРОЦЕДУРИТЕ НА ОСИНОВЯВАНЕ

Организации или лица, които участват в процедурите на осиновяване, независимо от важността или участието им, се определят тук като участници).

Хагската конвенция от 1993 година за закрила на децата и съдействие при международни осиновявания дава определение на участниците в точките 1 до 3 (вж. по-долу). Лицата и организациите, които се разглеждат в точки 4 и 5 не се признават от Конвенцията като участници.

МСС дава ясно предпочитание на организациите, които се споменават в точки 1 и 2, особено на тези, чийто персонал е съставен от професионалисти с различни специалности по закрила на детето (социални работници, психолози, юристи), които са получили специално обучение по процедурите на осиновяване и закрила на правата на детето и се ръководят от етични стандарти в най-добрия интерес на детето.

МСС счита, че опитът на дадено лице като родител-осиновител не е достатъчна квалификация за участието на това лице при провеждането на процедурите на осиновяване. Освен това, като признава неоспоримото значение на работата на доброволци, МСС счита, че сама по себе си тя не може да бъде призната като придобито умение и не би трябвало да се сочи като оправдание за пренебрегването на квалифицирани професионалисти по закрилата на детето.

1 - Централна власт при осиновяване в страната и/или извън страната (ХКЗД член 6).

- Други компетентни обществени или съдебни власти (ХКЗД членове 7, 8, 9).

2 - Национални акредитирани организации в приемащата държава – в държавата, от която произхожда детето (ХКЗД членове 10, 11, 12).

ХКЗД ги приема като допустими, но не и задължителни.

3. Организации или лица, които не са акредитирани, но които са признати официално (при условията на Хагската конвенция), че могат да участват при процедурите на осиновяване (ХКЗД, член 22-2). Те не удовлетворяват всички изисквания, които се поставят пред акредитираните организации (например, да са с нестопанска цел).

Държава, която според ХКЗД е страна в осиновяването, може да откаже участието на такива участници в процедурите на осиновяване (за етапите, които се извършват на нейната територия или в други заинтересовани държави), ако тези процедури засягат живеещи в тази държава лица. В съответствие с условията на ХКЗД, член 22-4 държавата трябва да декларира този отказ.

4. Действащи при процедури на осиновяване организации и лица, без да са акредитирани или официално признати (при условията на Хагската конвенция), без това да нарушава закона или административните разпоредби на държавата (тяхната собствена държава или друга участничка в процедурата), но които са извън обсега на ХКЗД.

5. Действащи при процедури на осиновяване организации и лица, без да са акредитирани или официално признати (при условията на Хагската конвенция), без това да нарушава закона или административните разпоредби на държавата (тяхната собствената държава или друга участничка).

При международно осиновяване, МСС дава своето предпочитание на участието на акредитирани организации (които са изброени в точка 2, по-горе), особено на тези от приемащата държава, тъй като за всеки отделен случай те създават солидна връзка на гражданско и правителствено ниво между държавата, от която произхожда детето, и приемащата държава, между детето и семейството на осиновителите.

В защита на интереса на детето, МСС настоява за необходимостта от:

- **Засилване на критериите за получаване на акредитация,**
- **Систематизиране на методите за акредитация,**
- **Подобряване на обучението на организациите, които работят по закрила на правата на детето и осиновяването,**
- **Подобряване на периодичните проверки върху дейността тези организации.**

Без да подценява работата с доброволци, МСС препоръчва да се предоставят достатъчно материални ресурси на акредитираните организации за наемането на професионално квалифициран персонал, за обучение по процедурите на осиновяване и закрила на правата на детето и за организиране на работата им по подходящ начин с оглед да се осигури истинска закрила на децата. Държавата делегира част от задачите си на акредитирани организации, като тя ги осигурява или подпомага с подходящи ресурси и квалификация.

В контекста на осиновяването МСС/МРЦ се противопоставят силно на всяка неприсъща или очевидно преувеличена материална печалба. Закрилата на дете в уязвимо положение не трябва да става източник на несъразмерни доходи или печалби. **МСС счита за важно да бъдат приложени незабавно следните критерии, които периодично да се осъвременяват на национално и международно ниво, както в приемащата държава, така и в държавата, от която произхожда детето:**

- **Списък на етапите на процедурите при осиновяване, или свързани с осиновяването, за които някакво заплащане може да бъде оправдано;**
- **Тарифи за възнагражденията, хонорарите и цената на услугите при осиновяването, които се считат за разумни.**

Женева
1999 г., преработено в 2004 г.

Редактор
International Social Service – General Secretariat
(Международна социална служба – Главен секретариат)

International Resource Centre for the Protection of Children in Adoption
(Международен Ресурсен Център за закрила на децата при осиновяване)

32, quai du Seujet
1201 Geneva – Switzerland (Швейцария)
факс - 004122-9067701
Електронна поща: irc.iss@bluewin.ch
Уеб страница: www.iss-ssi.org (irc-cir adoption)

Тази публикация може да се намери на Интернет
http://www.iss-ssi.org/Resource_Centre/ethical_guidelines.PDF